

Vekoslav Grmič

Razmišljanje ob ljubljanskem procesu

Ljubljanski vojaški proces je hudo vznemiril vso slovensko javnost. Bilo pa je več spletov okoliščin, ki so k temu vznemirjenju, da ne rečem ogorčenju, prispevale svoj delež.

Najprej je treba reči, da vojaški forumi niso šli v korak z drugimi segmenti našega družbenega razvoja v zadnjem času, temveč so za tem razvojem zaostali, in zato njihovo vedenje odmeva tem bolj tuje in negativno. V naši družbi je namreč mogoče opaziti demokratizacijo družbenega življenja, ki dobiva različne oblike - od javnosti do kritike, od pluralizma mnenj do zahtev po soodločanju, soodgovornosti in splošnem družbenem nadzoru nad vsem, kar družbo kot celoto kakor koli zadeva.

Čim manj so bili vojaški forumi pripravljeni spremeniti svoj način vedenja in bili odprti za dialog in kritiko, tem bolj so bili seveda že od začetka izzivalni in napadalni tisti, ki so hoteli tudi v vojsko vnesti novega duha ter odstraniti iz nje nekatere nepravilnosti. Pri tem niso izbirali izrazov in se tudi niso ustavili pred nikomer v vojaški uniformi, naj je imel še tako visok čin in odgovoren položaj v armadi. Njihovo pisanje je vsekakor zvenelo drzno in za marsikoga žaljivo, čeprav sami morda tega niti niso čutili. Izbrskali so vse, kar je bilo le mogoče, in dali v javnost. Nemara bi smeli reči, da so hoteli po vsej sili doseči demokratizacijo armade, kakor so si jo zamislili, hkrati pa tudi pripraviti odgovorne na odprt dialog glede nekaterih vprašanj v odnosu med mladimi in vojsko. Vprašanje je seveda, ali so bili res ti problemi mladih v odnosu do vojske v vseh republikah SFRJ in so tudi danes tako v ospredju kakor v Sloveniji. Najbrž ne. In tako so se vojaški forumi, ki so se tudi sicer ustavljali predvsem ob obliki teh pojavov med mladimi, v resnici še bolj zaprli vase. Čutili so se napadene in užaljene in se niso prav nič spraševali po globljih vzrokih kritike in »napadov«, hkrati pa so bili bolj ali manj prepričani, da večina le misli drugače. Vztrajali so pri svojih stališčih v prepričanju, da imajo pač prav ali da vsaj v tem trenutku ne smejo popuščati.

Odgovorni v armadi se najbrž še vedno premalo zavedajo, da mladina danes zavrača zgolj avtoriteto na položaju in je zato tovrstna avtoriteta nasploh v krizi. Nedvomno je to tudi posledica negativnihkušenj z vsemi oblikami avtoritarnosti tako v

preteklosti kakor v sedanosti, hkrati pa je znamenje človeške zrelosti kot posledice splošnega razvoja človeštva. V isto smer kaže odpor mladih do vseh institucij, pa naj so takšne ali drugačne. In naposled je za mladino v svetu vojska postala sploh hudo vprašljiva zaradi vedno hujših vojnih grozot in njihovih posledic kakor tudi zaradi naravnost blazne tekme v oboroževanju in kopičenju vsakovrstnega orožja, posebno še jedrskega. Radikalnost mladih v tem pogledu večkrat ne pozna meja. Vsekakor dopuščajo vojsko le še kot nujno zlo in zahtevajo vedno odločnejše tudi možnost civilnega služenja vojaškega roka. Čim manj kažejo vojaški forumi posluš za dialog o takšnih in podobnih problemih, tem večji je v resnici odpor zoper nje in sploh zoper vojsko, čeprav to ne pomeni, da bi mladi ne bili pripravljeni braniti svoje domovine, kar npr. dokazuje slovensko javno mnenje.

Gospodarska kriza, ki nas pesti, posebej še večkrat dokaj zgrešeni poskusi, da bi našli izhod iz nje, povzročajo med ljudmi nezadovoljnost in nezaupanje do najodgovornejših v družbi, zato to svojo nezadovoljnost in nezaupanje pokažejo tudi tam, kjer ne gre dobesedno za gospodarska vprašanja, temveč morda kratko malo le za to, da je kdo nedostopen ali vsaj ni dovolj odprt za kritiko. Razprave v zvezi z ustavnimi spremembami so v ljudeh v marsičem izostrile čut za različne nepravilnosti. Zato je danes še manj mogoče ostajati ob njih, kakor bi jih ne bilo ali bi bile pritožbe zoper nje nepomembne. In vendar se to še vedno znova in znova dogaja, tudi v armadi.

V takšnih razmerah in v takšni duhovni situaciji je prišlo do vojaškega procesa v Ljubljani. Politično gledano bi se ga morali najbrž po vsej sili izogniti in sporno zadevo kako drugače urediti. Zgodilo pa se je še nekaj, kar je vznemirilo slovensko javnost. Vojaško sodišče namreč ni upoštevalo nobene zahteve Odbora za varstvo človekovih pravic, SZDL Slovenije in drugih političnih forumov. Najbrž so vojaški forumi mislili, da bi samo škodovalo njihovem ugledu, če bi popuščali, in zato so se odločili drugače. Tako pa je bila tudi oblika procesa takšna, kakršna politično gledano ne bi smela biti, da ne omenjam drugih pomislekov, ki so jih navajali pravniki. Posebej bi se dotaknil uporabe srbohrvatskega jezika na obravnavi, kar je nedvomno najbolj izzivalno odmevalo v slovenski javnosti. Zato pač ni čudno, da so se v času procesa dogajale tudi stvari, ki so bile močno čustveno obarvane in morda politično premalo domišljene. V ljudeh pa se je vsekakor prebudil čut za pravičnost in humanost, naj gre za odnos do kogar koli. A priznati je treba, da so najbrž tudi v tem primeru nekateri skušali izrabiti položaj za svoje posebne namene, kar pa se vedno dogaja in česar kratko malo ni mogoče povsem preprečiti. In priznati je prav tako treba, da je bilo sodišče na splošno deležno samo kritike, da v tem pogledu javnost skoraj ni poznala meje.

Ljubljanski proces in vse, kar se je v zvezi z njim dogajalo, smemo imenovati tudi izpit demokracije ali vsaj demokratizacije naše družbe. Kako ga je kdo opravil, se je na zunaj pokazalo, kakšne sklepe pa bomo iz njega izvajali za prihodnost, je danes še nejasno.

Upajmo, da se bomo iz njega vsi kaj naučili. Demokratizacija večkrat ni lahka in zahteva tudi precejšnjo mero strpnosti in politične modrosti. Znani politik našega časa pravi, da je treba kdaj narediti celo korak nazaj, da bi bilo mogoče potem narediti dva koraka naprej. Predvsem pa ne smemo nikdar pozabiti na spoštovanje človeka, na njegovo dostojanstvo, pa naj bo le-ta še tako drugačen od nas samih.